

laat, kunnen wij geen onderscheid maken tusschen koopman en zendeling. Wanneer uw volk opgehouden heeft met den invoer van opium, dan zullen ook geleerde mannen gaan luisteren naar uw leer, en zij zullen met blijdschap aannemen wat goed is voor ons persoonlijk of voor ons volk.”

Den 1sten Februari van dit jaar is een commissie samengekomen te Shanghai in China, om maatregelen te overwegen tegen den handel in opium en in bedwelmende dranken tusschen de zoogenaamde Christelijke en de Heidensche landen. Uitnoodigingen voor deze commissie zijn gezonden naar alle landen, die er belang bij hebben, Engeland, Duitschland, Frankrijk, Nederland, Turkije, Perzië, China, Japan en de Vereenigde Staten. Van dit laatste land gaat de beweging uit. Amerika heeft den opiumstrijd te voeren op de Filippijnen, en heeft daar in 1905 de verbodsbepalingen voorgeschreven.

Uit alles blijkt, dat er een andere geest heerscht, wat den opium betreft, dan een eeuw geleden. Onder den zegen Gods kan de opium thans verdwijnen. En dat China den strijd slechts tien jaren wil laten duren, is bepaald iets groots. Wie China kennen, gelooven dat het kan in zoo korten tijd. China heeft een dergelijken strijd al eerder doorgemaakt. In oude tijden heeft de alcohol in China geheerscht, maar in de eene provincie na de andere heeft men den strijd aangeboden, en nu reeds vele eeuwen lang is het misbruik van sterken drank in geen ander land zoo klein geweest. De Chineezers waren de matigste natie ter wereld, vóór de opium kwam. Daarom ook bestaat er zoo weinig vrees, dat het opiummisbruik zal worden gevolgd door drankmisbruik. Maar wanneer hiervoor geen zorg bestaat, en straks het Chineesche volk daar zal staan als een nuchtere natie, gereinigd van den opium, en geleerd door het verleden, wie zal zeggen, wat China dan bereiken zal, en hoever het misschien de volken van Europa zal te boven gaan. China slaapt nog, maar het wordt wakker, en als het ontwaakt is en zijn kracht gevoelt, zal dat zijn tot een zegen voor de wereld of tot een oordeel? Intusschen is in elk geval de Chineesche strijd tegen den opium een grootsch verschijnsel, dat navolging verdient.

Wanneer zal Nederland eens beproeven, in tien jaren tijd den sterken drank uit te drijven? Wanneer zal Nederland den opium uitroeien uit ons heerlijk Insulinde?

Ook in Nederlandsch-Indië wordt amfioen, gelijk men daar zegt, geschoven, en ook daar brengt de opium de gewone ellende, al is het waar, dat er betrekkelijk minder gebruikers zijn dan in China. Wij hebben in onze Oost den handel in opium niet vrijgelaten; vroeger hadden we het pachtstelsel, waarbij wie opium verkoopen wilde, het recht daartoe van onze regeering moest pachten, terwijl hij tevens de opium van den regeering moest koopen. Natuurlijk maakte zulk een pachter den opium duur, wat wel van den eenen kant sommigen terughield van het koopen, maar wat van den anderen kant ook juist de gebruikers zooveel te meer verarmde. Eenige jaren geleden echter heeft onze regeering het pachtstelsel afgeschaft, omdat het te veel aanleiding gaf tot afpersing en knevelarij. Tegenwoordig hebben we de *regie*, den regeeringshandel. Niemand mag opium verkoopen dan de regeering, die daartoe haar bezoldigde ambtenaren heeft aangesteld. Nu is de handel dus eerlijker; de regeering waakt tegen den sluikhandel, en heeft in sommige streken den opium buitengesloten. Toch blijft het waar, dat onze regeering voordeel trekt uit de zonde des volks.

De Chineesche regeering, die ook winst trekt uit den opium, durft het verlies der belasting aan. Wat kan men anders doen dan haar kracht toewenschen en toebidden, om dezen strijd vol te houden tot het einde toe?

EINDE.

Sophia van Wurtemberg.

't Was de twaalfde Mei 1874. Vijf en twintig jaren was het geleden, dat Koning Willem III ingehuldigd was, en alom in den lande werd daarvan feest gevierd. En de schoolkinderen ontvingen ter gedachtenis een gedenkplaat met de potretten van het Oranjestad. Bovenaan de stamvader, Prins Willem I; als een rand om de middenvoorstelling de opeenvolgende stadhouders en koningen tot Willem II; en dan in het midden de koninklijke familie. De krachtige gestalte des konings met den vollen baard, en naast hem zijn schoone gemalin Sophia met de eigenaardige krullen, — kurketrekkers noemden wij ze. Vervolgens de Kroonprins, Willem, in wien wij onzen toekomstigen koning, Willem IV, verwachtten, een man van vier en dertig jaren met knevel en kinbaard, een andere gestalte dan zijn vader, op wien hij in zijn trekken niet veel geleek. Dan een jonge man, drie en twintig jaren oud, zonder baard nog, teer en bleek, met een trek van lijden op het gelaat. En voort's nog Prins Hendrik, de broeder des konings, en Prins Frederik, die nog in de achttiende eeuw geboren was, de broeder van Willem II. Een reeks van Prinsen!

Dit is nog maar vijf en dertig jaren geleden. Wie had toen gedacht, dat tien jaren later een Prinsesje de eenige hoop zou zijn van het Oranjestad, een dochttertje van een moeder, die niemand nog ooit had hooren noemen, die toen nog bijna een kind was met ons, kinderen? Wie verwachtte anders, dan dat 's Konings kloeke oudste zoon straks de teugels overnemen zou uit de verstrammende handen van zijn vader, en dat in hem het Oranjestad zich voortplanten zou tot in verre geslachten?

Het heeft niet zoo mogen zijn! Onverwacht werden de takken van den boom afgehouden, totdat ons dat eene spruitje overbleef, en Nederland, vele jaren lang, in zorge leefde, dat het huis van Oranje zou uitsterven en heengaan. Gode zij dank, dat we een Prinsesje hebben, en de verwachting mogen koesteren, dat het huis, zij het dan in zijlinie, bestaan blijft in trouwe vereeniging met het Nederlandsche volk. Maar met weemoed gedenken we toch den tijd, nog zoo kort geleden, toen zoovele Oranjes leefden, en zoo weinig vrees bestond voor het uitsterven van het geslacht, — den tijd van Koningin Sophia.

In Stuttgart am den Neckar was ze geboren en opgegroeid. Haar vader, koning Wilhelm I, is driemaal gehuwd geweest, de tweede maal met Katharina Paulowna, een zuster van onze Koningin Anna Paulowna. Twee dochters werden uit dat huwelijk geboren, Maria en Sophia, en toen de laatste zeven maanden was, stierf de moeder.

Uit het derde huwelijk van den Wurtemburgschen koning sproten nog verscheiden kinderen. Ook leefde in het groote gezin de zoon uit het eerste huwelijk van Katharina, die den Russischen naam Peter droeg, en die later in Rusland huwde en in Petersburg ging wonen, waar hij steeds innig bevriend bleef met zijn halfzuster. Doch nog meer kinderen groeiden op aan het Stuttgartsche hof, een groep Bonapartes. Jérôme, de koning van Westfalen, was gehuwd geweest met Wilhelms zuster, en zijn verweesde kinderen waren door hun oom opgenomen in den grooten familiekring. En alsof het nog niet genoeg was, kwam daar nog bij Lodewijk Napoleon, de zoon van onzen Franschen koning Lodewijk, die als Napoleon III den Franschen troon zou beklimmen, een man, geleerd en bekwaam als weinigen, maar tevens ontzettend heerschzuchtig, zoodat hij ten slotte een gevaar werd voor de rust van Europa.

Tusschen die talrijke groep kinderen groeide Sophia van Wurtemberg op, en ze werd door haar buitengewonen aanleg de eerste onder hen. Haar vader bemoeide zich zeer met de opvoeding van allen, en Sophia, die geheel den aard had van haar overleden moeder, werd hem een lievelingskind.

Als achttienjarig prinsesje bezocht ze haar Nederlandsche bloedverwanten, en het schijnt wel, dat ze daar het hart heeft gewonnen van haar neef, den forschen erfprins, die een jaar ouder was dan zij. Twee jaar later althans trok Willem, die de Derde zou worden, naar Stuttgart, en den 18^{den} Juni 1839 werd het huwelijk gesloten. In het paleis op het Plein, thans het Rijksarchief, nam het jonge paar zijn intrek, en toen den 4^{den} September van het volgende jaar de eersteling geboren werd, was er onbeschrijflijke blijdschap bij allen, die Oranje liefhadden. Oranje bestond in vier geslachten, wat nog nimmer voorheen was geschied.

't Was echter niet alles rozengeur en liefelijkheid. Vijf weken later immers legde Willem I den scepter neer, dien hij niet voeren kon naar den wensch van het vrijheids-lievende volk. Willem II nam de regeering over, en gaf, toen de nood in gansch Europa drong, aan zijn volk de vrijzinnige grondwet, waaronder we thans nog leven.

Negen jaar slechts regeerde hij; toen stierf hij onverwacht te Tilburg den 17^{den} Maart 1849. Zijn zoon, de kroonprins, was in Engeland. Spoedig kwam hij over, en

werd het eerst begroet als Koning door zijn gemalin, die hem tegemoet was gereisd tot Hellevoetsluis. Den 12^{den} Mei volgde de inhuldiging, en 't was een verblijvend oogenblik, toen hij met zijn gemalin en hun twee zonen het bekende balkon van het Paleis op den Dam betrad, den 9-jarigen Willem en den 6-jarigen Maurits.

Een jaar later stierf deze jongste, maar zijn plaats werd in 1851 weer vervuld door de geboorte van Prins Alexander. Weer had de moeder twee zonen, en deze twee heeft ze zien opgroeien tot mannen. Ze hebben haar overleefd, en ze heeft niet het verdriet gehad, te weten, dat het geslacht in mannelijke lijn zou uitsterven. Niet het verdriet, wel de vrees.

Want de kroonprins, toen hij een man geworden was, volgde het verkeerde voorbeeld van Prins Maurits; hij wilde niet huwen. Was het, omdat het huwelijksleven van zijn ouders hem afschrikte?

Het geheele volk heeft geweten, hoe droevig dat huwelijksleven was. Koningin Sophia heeft in haar nieuwe familie vele vrienden verworven. Haar schoonvader was haar een vader. Prins Frederik, haar oom, bracht bijna dagelijks een half uur bij haar door. Haar schoonzuster, de gemalin van Prins Hendrik, en haar nicht, de nog levende Prinses Marie, hadden haar lief als een zuster. Doch twee waren er, met wie zij niet bevriend raakte, haar schoonmoeder Anna Paulowna en — haar eigen ge-maal. Tusschen hun moeders, Anna en Katharina Paulowna, was altijd veel verschil en weinig sympathie geweest. Willem III aardde sterk naar zijn moeder, Sophia evenzeer naar de hare. En de antipathie tusschen de moeders erfden de kinderen, die door 't huwelijk verbonden waren. De verhouding werd steeds meer gespannen, tot ze elk afzonderlijk leefden, de Koningin in het Huis ten Bosch, dat reeds meermalen tot verblijf had gestrekt aan weduwen uit het Oranjehuis, en nu de woonplaats werd van eene, die erger dan weduwe was.

Koning Willem III heeft zijn verdriet trachten te vergeten door zijn bezigheden in staatszaken en verder door een leven in wereldsche genietingen; Koningin Sophia zocht haar troost in den omgang met geleerden en kun-

stenaars. In hun wereld was ze thuis. Er was geen vak van kennis, waarin ze vreemdeling was, en het hinderde haar volstrekt niet, of haar bezoekers vreemde talen sprak, wijl ze alle talen van West-Europa sprak als haar moedertaal. De „Koningin van Holland” was beroemd in die dagen. Staatslieden als Guizot, Thiers, Napier, Clarendon, geleerden als Macaulay, Leopold van Ranke zochten haar omgang. Motley, de bekende Amerikaan, die een boek schreef over de opkomst der Nederlandsche republiek, dankte aan haar vele van zijn gegevens, en woonde een tijdlang op het „Kleine Loo” achter het Huis ten Bosch. Ranke, de geschiedvorscher, was haar dagelijksche gast, toen hij in onze archieven zijn nasporingen deed. En onze Nederlandsche geleerden, dichters, kunstenaars, vonden altijd een welkom onthaal, en een hartelijke belangstelling in hun werken. Aan haar droeg Ten Kale zijn Stichtelijk Huisboek op, zijn Bijbelsche poëzie. Heeft hij waarheid gesproken, toen hij schreef in die opdracht:

„... dien God, uw hoop
ook en uw leven,
Uw levenslicht en levenskracht,
Van Wien Ge meer dan heel
een waereld U kan geven,
Uw allerschoonste kroon
verwacht!”?

Zoo ja, dan mogen we de Koningin in haar verdriet nog gelukkig noemen.

Het is merkwaardig, dat Koningin Sophia bij de bezoeken van geleerden en kunstenaars steeds haar zonen bij zich had. Voor de opvoeding dier zonen heeft ze veel gedaan. 't Was een eigenaardig denkbeeld van haar, dat haar jongens naar school moesten gaan. Eerst bezochten ze een school voor knapen van aanzienlijke ouders in Den Haag, daarna het instituut Noorthey te Voorschoten. En toen ze in Leiden studeerden, bezocht ze hen daar wekelijks, om het oog te houden op hun studie.

Eenige uren per dag besteedde de koningin aan haar briefwisseling. Met haar nicht Mathilde Bonaparte correspondeerde zij wekelijks, veertig jaren lang. Eén brief van haar aan haar

vriend Napoleon in het jaar 1866 is bij diens val in 1870 publiek gemaakt. Merkwaardig, dat ze in dien brief hem wijst op de fouten van zijn politiek, hem waarschuwt voor het gevaar, dat Frankrijk te wachten heeft van een vereenigd Duitschland, en hem 'zijn val voorspelt.

Ze stelde veel belang in de staatkundige geschiedenis van de veelbewogen dagen, waarin ze leefde; met de binnenlandsche politiek heeft ze zich echter nimmer ingelaten. Het geestelijk leven van haar volk leefde ze in hooge mate mee; het staatkundige leven liet ze ongemoeid. Toch zal het een merkwaardige briefwisseling zijn, die ze nagelaten heeft, zij, die met haar groote gaven alle dingen zoo goed beoordeelen kon. Die brieven zijn echter voor het tegenwoordig geslacht nog gesloten.

Zoo heeft de Koningin voortgeleefd als de meest begaafde van de Oranjevorstinnen, doch vervreemd van den Oranjevorst. En zoo is ze gestorven, den 3^{en} Juni 1877. Nog hoor ik het klokgebrom, dat ons de droeve mare verkondde. Doch we troostten ons, dat ze ons twee zonen had nagelaten, en dat de oudste zooveel van haar geest had ontvangen.

A. L.

